

MËSIMI I BAZUAR NË PROJEKTE

Shqipe BEKTESHI – MUÇOLLI

Abstrakt - Në mesin e metodave për të përmirësuar motivimin e nxënësve, Mësimdhënia e Bazuar në Projekte është përmendur shpesh për disa dekada. Kjo është një praktikë e nevojshme për përmirësimin për arsimin profesional dhe si e tillë përdoret në shumë vende të zhvilluara. Pedagogjia e bazuar e projekteve nuk është e re, pasi ajo nisi të aplikohet në fillim të shekullit të XX^{te}, dhe sipas vendeve imponohet drejtpërdrejtë në terrenet shkollore. Ky interesim i rinovuar për pedagogjinë e bazuar në projekte mbështetet mbi mundësitë përtej disiplinave, dhe kështu të mobilizon edhe aftësitë transversale të nxënësve në TIK⁵ në disa nivele (për të lehtësuar gjetjen e informacionit, menaxhimin e projekteve ose shkëmbimet me kolegët, apo vetëvlerësimin dhe bashkëvlerësimin).

Mësimi i Bazuar në Projekte, është gjithashtu pjesë e një kornize të përgjithshme për iniciativat e integritit të nxënësve rreth projektit të tyre të shkollës, një komponent kyç i autonomisë politike. Së fundi, ajo kërkon për të futur nxënësit me kompleksitetin e botës së sotme të biznesit, duke ndihmuar që të ndërtojnë projektin e tyre personal dhe profesional në arsim. Megjithatë, kjo metodë e mësimdhënies nuk zbatohet gjithmonë me lehtësi, sidomos në kohën e cila kërkohet për të investuar në projekt. Shpesh preferohet të mësuarit përmes zgjidhjes së problemeve, që ndonjëherë ngatërrohet gabimisht me qasjen e projektit. Pse është kaq e vështirë për t'u zbatuar? A sjell një vlerë të shtuar për studentët në zhvillimin dhe mësimin e tyre? Këto pyetje janë në zemër të kësaj çështjeje, që përpiqen për të sqaruar rolin dhe specifikat e të nxënësve bazuar në projekte, në mesin e të ashtuquajturave qasje të nxënësve në qendër dhe japin shembuj që zbatohen në nivele të ndryshme të klasës, me anë të disa rezultateve, studimi mbi efektet e mësimdhënies bazuar në projekte për të mësuarit, si dhe vështirësitë e saj të zbatimit.

Fjalët çelës: Projekt, mësim, nxënës.

⁵ Teknologjia e Informimit dhe Komunikimit

Tema "Mësimi dhe projektet" zë një fushë të gjerë, eksplorimin e të cilit kurrë nuk pushon të jetë emocionuese [...] në një kohë kur koncepti i projektit është në qendër të çdo ligjërimit arsimor.

"(Bru & Not,1987)

Definicioni i termit Projekt

Kuptimi i parë i fjalës “Projekt”, vjen nga latinishtja (*Projicijo =hedhje përpara*), kurse definicioni Projekt sipas fjalorit të Grand Robert, është imazhi i një situatë, i një gjendjeje të cilën mendojmë ta arrijmë. Këtij definicioni kohëve të fundit i është shtuar “mënyra sipas së cilës duamë të trajtojmë një problem, çështje apo punë të cilat duhet të bëhen përmes zbatimit të tij⁶”.

Sipas dietarit amerikan Kilpatrick, ekzistojnë katër lloje të Projekteve në kuptimin e gjerë:

- i pari, **materializimi i idesë në formën konkrete** (sikur kur shkruajmë një letër),
- i dyti, **përshtatja e një përvoje të përjetuar** (sikur dëgjimi i një pjese të një kënge),
- i treti, **zgjdhja e një problemi dhe**
- i katërti, **përfitimi i njohurive përmes përvojave⁷**.

Kilpatrick, projektet i ka dhënë në një kuptim shumë më të gjerë sesa sot, pasi që të mësuarit nuk është me çdo kusht aktiv, ashtu sikurse paraqet në pikën dy. Megjithatë, ky klasifikim përdoret gjithnjë edhe sot. Ndërsa, pedagogu Boutinet, i dallon 4 nivele të projekteve, që secili nga këta e ka si bazë pedagogjinë përmes projekteve, por që nuk duhet të përzihen njëri me tjetrin:

⁶ Catherine Reverdy, “Dossier d’actualite veille et analyses, nr.82”, Fevrier, 2013,p.1.

⁷ Catherine Reverdy, op.cit. p.3.

- **Projekti edukativ**, i cili i referohet mënyrës së integrimit të të rinjve në botën e të rriturve dhe që ka si rol t'i bëjë ata autonomyë. Ky lloj i projektit tejkalon kuadrin strikt në shkollë;
- **Projekti pedagogjik**, i cili intervenon në relacionin në mes mësimdhënësve dhe nxënësve në kuadrin shkollor: kjo është forma për të cilën do të flasim ne;
- **Projekti i institucionit**, i cili ka për qëllim shoqërimin e autonomisë së institucioneve shkollore, duke zbatuar koherencën e aktiviteteve;
- **Projekti i aftësimit (trajnimt)**, i cili që në fillim vendoset në nivelin e aftësimit të të rriturve⁸.

ÇFARË ËSHTË MËSIMI I BAZUAR NË PROJEKTE?

Kjo është metodë me të cilën hulumtohen çështje ose probleme të komplikuar të jetës reale, që kanë të bëjnë me përmbajtjet e programit mësimor me ndihmën e procedurave për zgjidhjen e problemeve dhe përdorimin e burimeve të ndryshme të të mësuarit dhe materialeve me qëllim që kështu të arrihet produkti final⁹.

Karakteristikat kryesore të mësimit përmes projekteve janë:

- Produktet finale: Nxënësit punojnë me qëllim që të krijojnë produkt. Kjo mund të jetë: send, mekanizëm, lojë, film, prezantim etj.
- Puna në grupe: Nxënësit punojnë në ekipe.
- Detyrat e komplikuar: Detyrat e projektit zakonisht kërkojnë të zgjidhin probleme më të komplikuar dhe për to duhet kohë më shumë se një orë,
- Detyrat autentike: Nxënësit punojnë në projekte për zgjidhjen e problemeve të jetës reale.

⁸ Ibid., p. 4.

⁹ Dr. Kith Prenton, Snezhana Jankullovska, "Mësimdhënia dhe mësimi në shekullin 21", Shkup, 2009, f. 26.

- Qasja interdisiplinare: Detyrat e projektit zakonisht përfshijnë përmbajtje nga më shumë lëndë, andaj duhet të bashkëpunojnë më shumë me arsimtarë.
- Të menduarit kreativ: Nga nxënësit kërkohet që vetë të gjejnë zgjidhje.
- Të menduarit kritik: Nxënësit i analizojnë problemet dhe mendojnë për opsionet e ofruara.
- Hulumtimi i pavarur: Nxënësit përdorin burime të ndryshme të të mësuarit, që të arrijnë deri te informacionet, madje shpeshherë përdorin TIK.
- Orientimi nga arsimtari: Arsimtari i mbështet nxënësit, siguron materiale dhe i orienton drejt planifikimit, zbatimit dhe vlerësimit të detyrës¹⁰.

Forma e teorisë të rrjedhave pedagogjike evropiane, sa i përket integritimit të qasjeve bazuar në projekte, është zbatuar në vendet anglo-saksone, e cila dallon nga modeli politik i edukimit tradicional¹¹.

Përcjellja e udhëzimeve të Arsimtarit	Zbatimi i aktiviteteve për mësim me orientim drejt vetvetes
Memorimi dhe përsëritja e fakteve	Hulumtimi, integrimi dhe prezantimi i informacioneve
Dëgjimi dhe reagimi ndaj pyetjes së parashtruar	Komunikimi dhe ndërmarrja e përgjegjësisë për mësimin
Përvetësimi i diturive për fakte, terma dhe përmbajtje	Kuptimi i procesit të mësimin përmes zgjidhjes së problemeve dhe përmes hulumtimit.
Përvetësimi i teorisë	Kontrollimi dhe zbatimi i teorisë.
Varësia nga arsimtari	Mbështetja dhe nxitja nga arsimtari ¹²

¹⁰ Ibid.

¹¹ Bordallo Isabelle & Ginestet Jean – Paul, “Pour une pédagogie du projet”, Paris 1993, p. 12.

TË MËSUARIT BAZUAR NË PROJEKTE

MBP është një rrugëtim nëpër të cilin projekti mund të quhet ndërmarrje kolektive i udhëhequr nga grupi – klasa. Prandaj mund të themi se orientimi drejt një prodhimi konkret, duke ndërfutur një grumbull detyrash në të cilat të gjithë nxënësit mund të përfshihen dhe të luajnë një rol aktiv i cili ndryshon në funksion të mjeteve dhe interesave¹³. Sipas Declory¹⁴, nxënësi është dhe duhet të jetë agjenti kryesor i aftësisimit-trajnimimit. Prandaj duhen të krijohen shkolla dhe aktivitete të trajnimimit të cilat i vejnë në plan të parë, si kontekst të të mësuarit, situatat konkrete të jetës së përditshme.

Mbështetës i metodave aktive Freinet¹⁵, propozonte një pedagogji e cila duhet të jetë konkrete dhe e cila vendoset në gjysmë rruga në mes të të mësuarit tradicional dogmatik dhe të të mësuarit nga eksperiencat.

Sipas tij, mësimdhënësi është ai i cili organizon kontekstin e të mësuarit, drejton nxënësin në rrugëtimin e provës – gabimit dhe i cili thëllon kompetencat e sjelljeve dhe përshtatjeve të dëshirueshme¹⁶.

Kjo filozofi e të mësuarit si dhe ajo e edukimit të ri në Evropë (për të cilin Decroly – dhe Freinet janë protagonistët kryesor), ka bërë që vizioni i shkollës të kalojë nga një qasje e përqendruar mbi të mësuarit, në një qasje tjetër që përqendrohet mbi nxënësin dhe që është e përafërt me jetën përditshme. Të gjitha këto metoda aktive janë teknika të thjeshta të të mësuarit për mbrojtësit e tyre, sepse ato implikojnë përgjigje të thella, të bazuara dhe të organizuara nëpër shkolla. Qasja

¹² Dr. Kit Prenton, Snexhana Jankullovska, op.cit.,p. 26.

¹³

http://www.unige.ch/fapse/SSE/teachers/perrenoud/php_main/php_1998/1198_39htm
1. (parë për herë të fundit më 19.11.2014).

¹⁴ Jean-Ovide Decroly, pedagog, filozof, mjek belg.

¹⁵ Célestin Freinet, Pedagog francez.

¹⁶ Proulx Jean, “Apprentissage par projet” Sainte – Foy: Preses de l’Universite du Quebec, p.15.

përmes projektit futet në këtë rrugëtim pasi që “favorizon një qasje ndërdisiplinore të përqendruar mbi interesin e nxënësve dhe ajo ka si kontekst të mësuarit, situatat konkrete të jetës së përditshme”.¹⁷

Mësimi i bazuar në projekte, në esencën e tij, nuk është një teknik specifike e të mësuarit. Ai është para së gjithash një mënyrë e të menduarit të mësimdhënies sipas pikëpamjes që mendohet se kjo mund të jetë më e mirë.

Të mësuarit, bazuar në projekte, nuk duhet të ngatërrohet me llojet tjera të të mësuarit të bazuara mbi hulumtimet e që bëjnë pjesë në familjen *inquiry-based learning*¹⁸.

TË MËSUARIT DHE KOOPERIMI I BAZUAR NË PROJEKTE

Me të mësuarit përmes projekteve, nxënësit mësojnë duke qenë aktivë dhe duke mbajtur një lidhje me botën reale, çfarë atyre u mundëson “*që ta ushqejnë komunikimin, kooperimin, kreativitetin dhe të menduarit në thellësi. Kujdesi në procesin e të mësuarit është përfitues*”¹⁹. Prandaj, projekti nuk është një përfundim në vete, është një rrugëtim për t’i konfrontuar nxënësit me pengesat dhe për të provokuar situatat e të mësuarit. Për të mësuar duhet që secili të jetë i mobilizuar me zonën e vet të zhvillimit, zonë ku ai mund të mësojë atë të cilën nuk e ka mësuar më parë, zonë ku ai ngurron, ec ngadalë, rikthehet në hapat e vet, bën gabime dhe kërkon ndihmë²⁰.

Një mënyrë tjetër e të mësuarit, përmes projektit mbi konstruktimin e dijes, mbështetet në zbatimin e lidhjeve dhe përdorimin e formave të ndryshme të dijes (abstrakte, vizuale, verbale, etj.), çfarë është në përgjegjësi si një operacion kompleks për nxënësit. Të mësuarit, bazuar

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Mayer Richard E. & Alexander Patricia A., “Handbook of Research on Learning and Instruction”, New York, 2011. P.22-25.

¹⁹ Barron Brigid & Darling – Hammond Linda, “Perspektives et défis des methodes d’apprentissage par investigation”, Paris 2010, OCDE, p.213-240.

²⁰ http://www.unige.ch/fapse/SSE/teachers/perrenoud/php_main/evaluation.html (parë për herë të fundit më 21.11.2014).

në projekte, e nxit dijen të kalojë nëpër disiplina të ndryshme duke përzier teori dhe praktikë, çfarë mund të ndihmojë në vizualizimin e ndërveprimeve në mes të koncepteve të vështira, duke lehtësuar kështu ndryshimin e këtyre koncepteve dhe konstruktimin e modeleve mendore për t'i nxënë më mirë këto koncepte²¹.

MBP është metodë sistematike e mësimdhënies, që përfshin nxënësit në procesin e përfitimit të njohurive dhe shkathtësive përmes një procesi të mirëfilltë hulumtues, i cili zhvillohet rreth disa pyetjeve komplekse dhe autentike, me detyra dhe produkte të përcaktuara me kujdes.

Si mësimdhënës, ne duhet të përkujdesemi që projekti të jetë në shërbim të realizimit të planit dhe të programit mësimor. Ne duhet t'i bëjmë vetes pyetje se cilat janë ato aktivitete që i shërbejnë arritjes së qëllimeve të planit dhe programit mësimor.

Tek MBP mësimdhënësi ose nxënësi e bëjnë pyetjen orientuese, p.sh:

- Cilat kraharizma përdoren për ushqime?
- Çfarë është paraliza e fëmijëve dhe si shkaktohet?
- Si janë veshur njerëzit në shekullin XVIII?
- Si janë ndërtuar piramidat?

Hulumtimet në terren, eksperimentet, ndërtimi i modeleve, përgatitja e posterëve dhe e prezantimeve multimediale janë aktivitete tipike të mësimin të bazuar në projekte.

Nxënësit bëjnë lidhje në mes të lëndëve të ndryshme, duke iu qasur njohurive të reja në mënyrë të gjithanshme, e jo parciaisht.

MBP ndihmon të kuptuarit, që është një njohuri e vërtetë. Nxënësit hulumtojnë, gjykojnë, interpretojnë dhe sintetizojnë informata në mënyrë kuptimplote.

²¹ Huber Michel, ‘‘ Conduire un projet – élèves’’, Paris, 2005, p33-37.

Sa iu përket kompetencave, ato qenësore ose transversale janë të parat për të cilat mendojmë në të mësuarit përmes projekteve, pasi që kemi të bëjmë me përgjegjësi në zhvillimin e atyre të cilat nuk janë disiplina strikte ose të cilat i afrohen botës profesionale²². Prandaj, shekulli XXI është shekull i problemeve komplekse, të cilat mund të zgjidhen vetëm përmes bashkëpunimit aktiv në mes të njerëzve dhe institucioneve. Ky shekull kërkon qytetarë të përgjegjshëm, që janë të përgatitur për të qenë pjesë e një shoqërie demokratike.

Bashkësia Evropiane, definoi në vitin 2006, për edukimin dhe trajnimin, përgjatë tërë jetës, katër kompetenca kryesore; **kompetencat numerike, të mësuarit për të mësuar, kompetencat sociale dhe civile dhe të menduarit iniciativ dhe ndërmarrës**²³.

Sipas Rey, në programin e shkollës së Quebekut, kompetencat transversale janë grumbulluar në katër rregulla:

- **Intelektuale** (eksplantimi i informatave, zgjidhja e problemeve, përdorimi i gjykimit kritik, vënia në vepër e mendimit kreativ),
- **Metodologjike** (dhënia e metodave të punës efikase, eksplantimi i internetit);
- **Personale dhe sociale**, (strukturimi i ideve, kooperimi) dhe
- **Rregulli i komunikimit**²⁴.

Sa i përket kësaj, në Bashkimi Evropian gjejmë pak gjëra të përbashkëta.

PROJEKTET SI BURIME TË MOTIVIMIT

Projektet mund të shërbejnë për ta ngritur motivimin e nxënësve për një qëllim të të mësuarit. Aspekti konkret i projekteve është burimi i parë i motivimit të nxënësve, por kjo nuk është e mjaftueshme. Mësimdhënësi duhet gjithsesi të llogarisë edhe në faktorët tjerë, kur bën përgatitjen e projektit të tij: nënkuptohet interesin e nxënësve që bartin mbi

²² Catherine Reverdy, op.cit. p.14-15.

²³ <http://ife.ens-lyon.fr/vst/LettreVST/34-avril-2008.php>.

²⁴ Rey Olivier, "De la transmission des savoirs a l'approche par competences", Paris, 2008, p.5-6.

projektin, pastaj shtrirjen e kompetencave dhe të dijes së tyre në fakt ata duhet të jenë gjithnjë të koncentruar mbi realizimin e projektit dhe jo ndonjë garë tjetër me nxënësit tjerë, çfarë do të kishte si pasojë devijimin e objektivit të parë të tyre, që lidhet me të mësuarit.²⁵

Pjesë elementare e mësimit, përmes projektit, është edhe hulumtimi i pavarur ku nxënësit në mënyrë individuale ose grupe përdorin materiale të ndryshme dhe pavarësisht nga arsimitari zbulojnë të dhëna të nevojshme që ta zgjidhin problemin e dhënë. Ndonjëherë hulumtimet mund të jenë pjesë e një projekti më të madh dhe të përfshijnë grup më të madh të nxënësve ose gjithë paralelen. Nxënësit mund ta përdorin mësimin nga hulumtimi personal, si bazë për studimin e një problemi më të gjerë, më të komplikuar ose që të fitojnë ide që do t'u ndihmojnë në përpunimin e një produkti më cilësor²⁶.

Pse hulumtimi i pavarur? Cilat janë dobitë?

1. Mësimi përmes projekteve është interesant për nxënësit, ata janë të motivuar më shumë në punë dhe mundëson arritje të nivelit më të lartë të zhvillimit kognitiv.
2. Nxënësit i zhvillojnë shkathtësitë e shekullit 21 dhe mësojnë për arritjet më të reja.
3. Nxënësit përvetësojnë shkathtësi të komunikimit dhe prezantimit; shkathtësi për organizim dhe koordinim të kohës; shkathtësi për hulumtim; shkathtësi për vetënotim dhe reflektim; shkathtësi për punë ekipore dhe liderizëm.

Nxënësit aftësohen “të mësojnë si të mësojnë” dhe përvetësojnë shkathtësi që janë elementare për mësim të përjetshëm²⁷.

Gjatë realizimit të projektit mësimdhënësi duhet gjithsesi t'i mbështetë nxënësit në zhvillimin e tyre autonom.

²⁵ Blumenfeld Phyllis C, “Motivating project – based learning: Sustaining the doing, supporting the learning”, *Educational Psychologist*, vol.26, nr.3-4, p.369-398.

²⁶ Dr. Kit Prenton, Snexhana Jankullovska, op.cit., p. 30.

²⁷ Ibid.

TË MËSUARIT KONKRET

Projektet, që nga objektivat janë fabrikimi i një prodhimi final, që shërbejnë për të lidhur atë çfarë është mësuar në klasë me përvojat e përjetuara jashtë klasës: disa hulumtues evokojnë **karakterin autentik**, real të projekteve burimin e motivimit, çfarë është mjaft e fortë nëse nxënësi zgjedh vetë projektin e tij. Në fakt, të mësuarit shkollor i kontekstualizuar fiton legjitimitet për nxënësit, gjen një kuptim që nxënësit shpeshherë kanë vështirësi për ta dhënë në shkollën e përgjithshme.

Sipas Hell (2006), teoria konjunktive saktëson përfitimin implicit të kontekstit të të mësuarit: disa nxënës të rrethit tonë mund të shërbejnë si shembull për të gjetur njohurit tona.

Prodhimi final, që konkretizohet kohë pas kohe dhe që bën matjen e përparimit të projektit, i mundëson nxënësit që të materializojë në një farë mënyre motivimin dhe të ketë mundësi që të bëjë një “*kundërxion të rregullt dhe progresiv të përpjekjeve që ia ka kushtuar projektit*”²⁸.

INTERESI I NXËNËSVE PËR PROJEKTET

Interesi i nxënësve për projektet, përveç temës së projektit mund të jetë i shumëllojshëm. Së pari, ata përmes projektit të krijuar në klasë konsolidojnë dhe mendojnë për projektet e tyre profesionale ose personale që bëhet në termat afatgjatë dhe kalon nëpër shumë etapa të pjekurisë. Ky interes i nxënësve mbështetet veçanërisht në përshtatjen e projektit. Ata kanë pushtetin e vet për të zgjedhur p.sh. formën e prezantimit final, vlerësimin e projektit të tyre në përmasa të caktuara, përcaktimin e etapave të punës së tyre etj. Kjo liri nuk është shumë e shpesh në klasë dhe mësimdhënësi duhet të kujdeset për një ekuilibër të saktë në mes zgjedhjeve të nxënësve dhe objektivave të fiksuara në projekt²⁹.

²⁸ Proulx Jean, op.cit.

²⁹ Blumenfeld Phyllis C., op.cit., p.380-385.

Ky kontroll, të cilin e posedojnë nxënësit mbi projektin, mund t'u ndihmojë që të mësojnë mënyrat e zhvillimit të dijes dhe problemeve. Në fakt, koha që i kushtohet realizimit të projektit është e nevojshme për nxënësit për të konstruktuar prezantimin e tyre vetjak të të mësuarit, të njohurit e mënyrave më të mira për të mësuar dhe për t'u bërë përgjegjës për mësimin e tyre.³⁰

KOMPETENCAT DHE NJOHURITË E NEVOJSHME PARA FILLIMIT TË PROJEKTIT

Nxënësit mund të jenë të dekurajuar dhe të frustruar, nëse njohuritë dhe kompetencat e tyre nuk janë në lartësi të projektit dhe nuk ju mundësojnë atyre të selekcionojnë në mënyrë korrekte informatat e nevojshme dhe realizimin e projektit ose nëse problemet për t'u zgjidhur janë shumë të komplikuar për ata. Për t'u përballuar me këtë vështirësi, nxënësit duhet të kenë **kompetenca konjunktive** për të pasur mundësi që të trajtojnë kompleksitetin e projekteve dhe **metakonjunktiv** (bazën e njohurisë) dy llojesh:

- **taktike**, për të pasur mundësi të qëndrojnë të koncentruar mbi objektivat finale të projektit gjatë momenteve të vështira të realizimit dhe
- **strategjike** për të mbështetur përpjekjet mendore në afate sa më të gjata³¹.
- **Nxënësit bëhen autonomë, aktorë dhe autorë të projektit të tyre.**

Kur angazhohen në një projekt, nxënësit bëjnë vetë planifikimin dhe realizimin e tij: pra, ata janë aktorë të projektit të tyre dhe zhvillojnë kështu një autonomi të caktuar, duke u përcjell nga nxënësit tjerë dhe mësimdhënësi, në veçanti në nivelin e përmbajtjes dhe përshtatshmërisë së ritmit. Kjo u shërben të fitojnë në një mënyrë personale konceptet e

³⁰ Bell Stephanie, "Project – basen learning for the 21st Century: Skills for the future". The Clearing House, vol.83, nr.2, p.39-43.

³¹ Blumenfeld Phyllis C., op.cit., p.383-385

nxënies së nevojshme dhe kompetencat që do të mund t'i përdorin për situata tjera të zgjidhjes së problemeve ³², qofshin shkollore ose të përgjithshme. Por, kjo autonomi shoqërohet me **përgjegjësinë** e përbushjes herët a vonë të prodhimit final, pasi që nxënësit janë angazhuar në këtë detyrë.

MËNYRA E TË PRANUARIT TË PROBLEMEVE TË JETËS REALE

Në jetën e tyre nxënësit janë të konfrontuar me probleme sociale dhe profesionale komplekse. Metodrat e zgjidhjes së problemeve dhe të mësuarit bazuar në projekte, janë një mjet për të njohur gjatë tërë shkollimit të tyre mënyrën për t'i zgjidhur çështjet që kërkojnë vëmendje dhe për të fituar njohuritë dhe kompetencat e nevojshme që të ballafaqohen me to³³. Në gjimnazet profesionale përforcohen njohuritë profesionale dhe të përgjithshme, të nxëna në disiplina të ndryshme, që lidhen me praktikën profesionale që eksperimentohet veçanërisht gjatë periudhave të aftësimit në ndërmarrje, ky është qëllimi që të ndihmohen nxënësit në paraqitjen sa më mirë të zanatit të tyre të ardhshëm dhe për konsolidimin e projektit të tyre personal.³⁴ Për të zgjidhur problemet komplekse, nxënësit duhet të realizojnë një punë konjunktive të përshtatshme, të cilën nuk duhet ta nënvlerësojmë. Edhe nxënësi më i motivuar që di të vë në vepër procedura dhe zgjidhje të problemeve, mund të ndodhë që nuk do të dijë të shërbehet me to dhe të thjeshtësojë problemet për t'i bërë më të lehta. Në këtë nivel janë vendimtare puna preliminare e mësimdhënësit dhe shoqërimi i tij.³⁵

³² Laura Helle, "Project – basen learning in post – secondary education – theory practice and rubber ling shots", Higher Education, vol.51, nr.2, p.287-314.

³³ Barron Brigid & Darling – Hammond Linda, op.cit.,p.271-300.

³⁴ *Bulletin officiel*, no 25 de juin 2000

³⁵ <http://www.worldcat.org/identities/lccn-n82253807/> (parë për herë të fundit, më 10.12.2014)

VLERËSIMI DHE PROJEKTET

Sikurse të gjitha dispozitat që thirren në kompetenca ose që janë të varura nga shumë disiplina, të mësuarit përmes projekteve paraqet shumë probleme të vlerësimit, pasi që nuk hyn në kuadër formal të vlerësimit “klasik”, me secilën disiplinë, sepse nxënësit nuk mësojnë të gjithë të njëjtën gjë në momentin e njëjtë.

Për Helle (2006), vlerësimi duhet të bëhet përmes tre lloj partnerësh:

Nga vet nxënësit (vetëvlerësim) pasi që janë në rrjedhë të projektit;

Nga udhëheqësit e projektit, nëse projekti zhvillohet në lokalet e tyre;

Nga mësuesit, të cilët përcjellin projektin. Së pari vlerësimi i realizimit të projektit bëhet nga vetë ata. Ky mund të bëhet në formë të vlerësimit somativ (përmbledhës). Paraqitja e projektit nga nxënësit sikurse edhe njohuritë e fituara mund të vlerësohen mjaft mirë si nga mësuesi, po ashtu edhe nga nxënësit pjesëmarrës. Ky është lloji i njëjtë i vlerësimit, të cilin e hasim edhe tek prezantimi gojor, i vlerësuar nga një juri mësuesish të dy disiplinave të ndryshme, të cilët nuk kanë marrë pjesë në punën e nxënësit gjatë projektit. Disa nga autorët insistojnë veçanërisht për vlerësimin a-posteriori, të projektit që do t'u mundësonte mësuesve dhe nxënësve, që të përpunojnë më mirë projektet në të ardhmen. Ky reflektim mund të merrë formën e vetëvlerësimit të nxënësve mbi punën e kryer dhe analizën e mësuesve mbi globalitetin e projektit. Por, kjo nuk mjafton për këtë lloj të mësuarit, pasi që prezantimi mund të reflektojë vetëm për një punë në grupe dhe nuk përfshin punën reale të secilit nxënës, çfarë duket se si një nga vështirësitë klasike të mësuarit, që konfrontohet nga të mësuarit në grup.³⁶

Do të thotë, që vlerësimi i punës me projekte duhet të ketë parasysh edhe një pjesë të vlerësimit klasik, që të kemi mundësi të vlerësojmë

³⁶ Catherine Lanaris & Lorraine Savoie – Zajc, “Travailler ensemble dans les établissements scolaires et de formation”, Bruxelles, 2010, p.109-124.

secilin nxënës për aq sa ka dhënë si në projekt ashtu edhe në nxënie të përgjithshme.

PËRMIRËSIMI I NXËNIES SË NXËNËSVE

Një qasje e pare, mjaft e pjesërishme, për të hetuar nëse një metodë pedagogjike është efi­kase dhe për të krahasuar rezultatet “bruto” të nxënësve dhe të atyre në grupin pjesëmarrës. Duhet të nënvizojmë në këtë studim se projektet paraprihen nga ushtrimet, të cilat janë të nevojshme për të zgjidhur problemet p.sh. në formën e videoprezantimeve, e cila i ambienton nxënësit në situata më pak komplekse për të gjetur zgjidhjen në grup, për probleme të caktuara. Rezultatet e nxënësve janë më të mira kur të mësuarit përmes problemeve dhe projekteve janë të kombinuara, zgjidhja e problemit është në zemër të projektit³⁷.

RRITJA E MOTIVIMIT PËRMES PROJEKTEVE

Të mësuarit përmes projekteve kërkon nga ana e nxënësve një angazhim shumë të madh dhe një shtrirje në një afat kohor të gjatë. Motivimi i tyre dhe mbështetja e mësimit, janë shumë të nevojshme mbi realizimin e projektit të tyre. Por, shtrihet pyetja nëse kjo metodë sjell rritjen e motivimit të nxënësve? Shumë hulumtues kanë treguar që të mësuarit, përmes zgjidhjes së problemeve, ka një efekt pozitiv mbi motivimin³⁸.

Rezultatet e hulumtimeve tregojnë se motivimi i nxënësve rritet mjaft kur punojnë në grupe.

³⁷ Barron Brigid & Darling – Hammond Linda, op.cit.,p.280-300.

³⁸ Ibid.

ROLI PRIMORDIAL I MËSIMDHËNËSIT

Shumë mësime ndërojnë të aplikojnë të mësuarit sipas projekteve në klasën e tyre. Ka tri arsye kryesore sa i përket mungesës së entuziazmit:

- Një hezitim i caktuar ka të bëjë me vendosjen e kësaj metode të re të intervenimit pedagogjik në kushtet material, të cilat janë të limituara dhe kohën reale të akordimit për këtë projekt,
- Pastaj, një pjesëmarrje e vogël sa i përket të mësuarit bazuar në projekte, si dhe nevoja e futjes në aktivitetet e nxënësve dhe fakti tjetër i gjithëpërfshirës së nxënësve, që një numër i caktuar i tyre është më pak i interesuar për pjesëmarrje,
- Rezistenca përballë nevojës së ndryshimit të praktikës tradicionale e cila nuk u duket joefikase dhe e cila i caktuar që të përdorin teknikat e ndryshme.³⁹

REALIZIMI I PROJEKTIT - “NXËNËSI DUHET TË JETË I LIRË”

Nxënësi shndërrohet në përgjegjës të projektit të vet, pasi që ai e konstrukton dijen e vet. Mësimdhënësi, pra duhet ta lejojë që të reagojë vetë, por duke e mbështetur. Por, kjo nuk është aq e evidente, pasi që mësime ndërojnë duhet të udhëheqin një organizim material të klasave të ndryshme; kështu që ata duhet të ofrojnë mbështetje për të gjitha grupet në të njëjtën kohë, cilido qoftë përparimi i projektit. Më në fund, mësime ndërojnë shpeshherë ndërojnë nevojën për të kontrolluar dhe dirigjuar të mësuarit e nxënësve të tyre që të jenë të sigurt se këtë mësim ata e kanë kuptuar mire.⁴⁰

Mësimdhënësi e përcjell projektin e nxënësve, por gjithnjë përpiket ta ekonomizojë sa më shumë kohën ose ta shpejtojë procesin, duke mos i

³⁹ Proulx Jean, op.cit., p.6-11.

⁴⁰ Ronald Marx, ‘Enacting Project – basen science’, The elementary School Journal, vol.97, nr.4, p.341-358.

lënë që të formulojnë etapat e ndryshme të refleksionit të tyre. Por, në të vërtetë këto etapa dhe tentativa janë në zemër të të mësuarit.

NXËNËSI DUHET TË SHOQËROHET DHE TË MOTIVOHET

Gjatë projektit mësuesi duhet të jetë specialist i përbajtjes së projektit. Mësimdhënësi përmbush role të caktuara në pedagogjinë e projektit:

*“ **Motivues**, ai duhet të dijë për të favorizuar angazhimin e nxënësve në aktivitete të ndryshme të të mësuarit. Aq më tepër si **mediator**, ai nxit tek nxënësit emergjencën e konflikteve konjunktive dhe socio-konjunktive. Por, para së gjithash ai luan rolin e **udhërrëfyesit, shoqëruesit** në rrugën e të mësuarit. Atij i mbetet të sigurojë lidhjen në mes programit të mësimin dhe projektin⁴¹”.*

Proulx, precizon që në fillim këto role: “mësimdhënësi së pari duhet të jetë trajner” për të ushtruar ekspertizën e tij dhe të kujdeset për vendimet të cilat imponohen, gjithënjë duke pasur parasysh rrezikun dhe pasigurinë që shkaktohen nga projekti; ai duhet gjithashtu të ushtrojë rolin e animatorit, duke u treguar i kujdesshëm për aktivitetet e të gjithë nxënësve dhe duke mbikëqyrur aktivitetet në klasë; një rol të motivuesit për të mbështetur dhe inkurajuar motivimin e nxënësve për aq sa zgjat projekti; dhe në fund rolin e vlerësuesit i cili kupton një kundërshtim të të mësuarit të secilit nxënës gjatë projektit.

PËR TË QENË TË SUKSESSHËM DUHET RIAFTËSIMI

Ndryshimet e praktikës tradicionale, në kuadër të metodave hulumtuese, bëhen me hapa të vegjël, pasi që mësimdhënësit janë të interesuar të testojnë një nga pikat më të forta të të mësuarit përmes projektit, siç është motivimi i nxënësve ose bashkëpunimi, pa e ditur

⁴¹ Benoit Dumas & Melanie Leblond, ‘‘Les roles de l’enseignant en pedagogie de projet’’, Quebec Française, 2002, nr.126, p.64-66.

saktësisht se çfarë i pret⁴². Motivimi i praktikës merr kohë dhe progresi i saj nuk është linear. Aftësimi i mësimdhënësve për këtë lloj praktike zbuluese, duhet të bazohet në mjedisin dhe në ndryshimet sistematike.

Autorët e ndryshëm përmendin katër pika të veçanta:

- **bashkëpunimi me hulumtuesit,**
- **planifikimi i jetësimit të praktikave zbuluese,** marrja parasysh e të gjitha aspekteve të një projekti (vlerësimi, përmbajtja e të mësuarit, organizimi i përgjithshëm ...),
- **kohëzgjatja e nevojshme,** për ta jetësuar të mësuarit përmes projekteve në praktikën e përditshme (nuk duhet të testohen dy apo tri projekte e pastaj të ndalen),
- **refleksioni dhe analiza e praktikës.**

Këta hulumtues, për këtë çështje e kanë zhvilluar një platformë interaktive, që nënkupton veglat ndihmëse për realizimin dhe shembujt audio-vizual, për të vënë në jetë projektet, pa harruar një hapësirë këmbimesh të destinuar për mësimdhënësit.

RËNDËSIA E STRUKTURËS SË PROJEKTIT

Një nga vështirësitë madhore të përmendur nga mësimdhënësit gjatë realizimit të projektit është **koha**: ajo që i kushtohet projektit të tyre shpeshherë duket shumë e gjatë në krahasim me kohën e zakonshme, që i kushtohet nocionit. Kjo ndodh pasi që nocionet e përpunuara në projekt janë komplekse dhe të artikuluar njëra pas tjetrës, ndërsa mësimdhënësi përmes objektivave ndan dijen. Instituti për edukim *BUCK Institute for Education 2012*, për këtë rast propozon modifikimin e projektit gjatë rrugëtimit të tij (p.sh. duke thjeshtësuar

⁴² Regina E. Toolin, “Striking a Balance between innovation and standards: A study of teachers implementing project – based approaches to teaching science”, *Journal of Science Education and Technology*, vol.13, nr. 2, p.179-187.

atë, duke i drejtuar që në fillim nxënësit mbi detyrat e veçanta, duke i ndarë burimet e njëjta në grupe të ndryshme etj.)⁴³.

Të mësuarit, përmes projekteve, është një shpresë e madhe për edukimin, duke konstruktuar nxënien e atyre që mësojnë në një perspektivë individuale dhe profesionale, duke inicuar në të njëjtën kohë një punë në ekip dhe marrjen e përgjegjësisë dhe autonomisë dhe duket që motivon dhe preokupon strukturimin e projektit.

Përfundime

Arsimimi dhe të mësuarit, janë dy çështje kryesore për funksionimin e një shoqërie bashkëkohore e së bashku me të edhe të një shteti.

Duke pasur parasysh këtë, u përpoqa që përmes këtij punimi të paraqes mënyrën e funksionimit të mësimit në shek. XXI, në shumë vende të zhvilluara. Prandaj, i hyra çështjes së hulumtimit dhe edukimit, në mënyrë që kjo temë të jetë sa më gjithëpërfshirëse.

Mësimi i Bazuar në Projekte është një formë e re në arsimim dhe do të thosha një risi e shek. XXI, që në vendet e zhvilluara filloi të aplikohet me të madhe dhe rezultatet e tij janë mjaft premtuese. Fatkeqësisht, në Kosovë kjo metodë e të mësuarit, përveç shkollës “Mileniumi III”, nuk përdoret askund.

Përmes kësaj forme të të mësuarit, nxënësit të cilët stagnojnë në arritjen e suksesit, do të bëheshin më aktivë, sepse këtu gërshetohen praktika dhe teoria së bashku. Sipas të dhënave pedagogjike, dihet që mjaft nxënës mund të nxënë shumë më lehtë përmes praktikumit të gjërave dhe kjo do të ishte mësim afatgjatë.

Një fakt dekurajues është se te ne edhe mësimdhënësit hezitojnë që të aplikojnë këtë metodë të të mësuarit, e cila kërkon një angazhim më të madh dhe riaftësim të mëtutjeshëm.

Gjithashtu, aplikimi i tillë në shkolla çfarë kemi ne sot bëhet i pamundur për shkak të numrit të madh i nxënësve në klasë, të mungesës së mjeteve, hapësirës dhe kushteve.

⁴³ Ibid.

Mësimi i Bazuar në Projekte është një ndryshim i thellë i të mësuarit përmes projektit, ndryshim i cili është në rrjedhë e sipër pasi që sistemi edukativ gjatë kwytre 30 viteve ka filluar të ndryshojë në vendet perëndimore, kurse te ne është një fillim i dëshirueshëm.

Bibliografia

1. Barron, Brigid & Darling – Hammond, Linda [2010], “ *Perspektives et defis des methodes d’apprentissage par investigation*”, Paris.
2. Bell, Stephanie [2010], “ *Project – basen learning for the 21st Centry:Skills for the future*”. The Clearing House, vol.83, nr.2.
3. Blumenfeld, Phyllis C. [1991], “ *Motivating project – based learning: Sustaining the doing, supporting the learning*”, Educational Psychologist, vol.26, nr.3-4.
4. Bordallo, Isabelle & Ginestet, Jean – Paul [1993], “ *Pour une pédagogie du projet*”, Paris.
5. Dumas, Benoit & Leblond, Melanie [2002], “ *Les roles de l’enseignant en pedagogie de projet*”, Quebec Française, nr.126.
6. Helle, Laura [2006], “ *Project – basen learning in post – secondary education – theory practice and rubber ling shots*”, Higher Education, vol.51, nr.2.
7. Huber, Michel [2005], “ *Conduire un projet – eleves*”, Paris.
8. Lanaris, Catherine & Savoie – Zajc, Lorraine [2010], “ *Travailler ensemble dans les etablissements scolaires et de formation*”, Bruxelles.
9. Marx, Ronald [1997], “ *Enacting Project – basen science* ‘’, The elementary School Journal, vol.97, nr.4.
10. Mayer, Richard E.& Alexander, Patricia A. [2011], “ *Handbook of Research on Learning and Instrction*”, New York.
11. Prenton, Dr. Kith & Jankullovska, Snezhana [2009], “ *Mësimdhënia dhe mësimi në shekullin 21*”, Shkup.

12. Proulx, Jean [2004], *“Apprentissage par projet”* Sainte – Foy: Preses de l’Universite du Quebec.
13. Reverdy, Catherine, [2013], *“Dossier d’actualite veille et analyses, nr.82”*, Fevrier.
14. Rey, Olivier [2008], *‘De la transmision des savoirs a l’approche par competences’*, Paris.
15. Toolin, Regina E. [2004], *‘Striking a Balance between innovation and standards: A study of teachers implementing project – basen approaches to teaching science’*, Journal of Science Education and Technology, vol.13.
16. http://www.unige.ch/fapse/SSE/teachers/perrenoud/php_main/php_1998/1198_39html.
17. http://www.unige.ch/fapse/SSE/teachers/perrenoud/php_main/evaluation.html
18. <http://www.worldcat.org/identities/lccn-n82253807/>
19. <http://ife.ens-lyon.fr/vst/LettreVST/34-avril-2008.php>.